

ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಒಂದೇ ಹಬ್ಬವಾದರೂ ಅದನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವುದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಹಾಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದರೆ ಇವರ ಮನೆಗೆ ಅವರೂ, ಅವರ ಮನೆಗೆ ಇವರೂ, ಆ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಎರಡೂ ಮನೆಗಳ ತಿಂಡಿಗಳು ಗಿಟ್ಟುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಪರಸ್ಪರ ಸೌಹಾರ್ದ ಬೆಳೆಯುವುದು. “The best way to heart is through stomach” ಎಂದು ವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಆಕ್ಷೇಪ ಮತ್ತು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನಾವು ಭಾವನಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನೋಡದೆ ವೈಚಾರಿಕಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅಭಿಪ್ರಾಯನೀಡಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಅಭಿನಿವೇಶ, ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಯಾವುದೇ ಇರಬಾರದು. “ಅಭಿನಿವೇಶವಶೀಕೃತಚೇತಸಾಂ ಬಹುವಿದಾಮಪಿ ಸಂಭವತಿ ಭ್ರಮಃ” (ಆಗಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ. ಶ್ಲೋ. 3)

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿರುವ ವಿಭಿನ್ನತೆಗಳು ಆಗ್ರಹದಿಂದಲಾಗಲೀ ಅಭಿನಿವೇಶದಿಂದಾಗಲೀ ಪರಸ್ಪರ ವೈಪೋಚಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಲೀ ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಅಷ್ಟೇಕೆ? ಒಂದೇ ದೇಶದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ) ಸೂರ್ಯನ ಉದಯ ಅಸ್ತಗಳು ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗ್ರಹನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಎಲ್ಲ ಜಾಗಗಳ ಮೇಲೂ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಾಮಬೀರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಉಪಾಸಕರ ಮೇಲೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯ ಪ್ರಭಾವಬೀರುತ್ತವೆಯೆಂಬ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಉಪಾಸಕರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಕೇವಲ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳಿರಬಹುದು. ಕೆಲವರು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಗಳನ್ನು ಬಯಸಿ ವ್ರತಗಳನ್ನಾಚರಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ಮೇಷಸಂಕ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಮೇಷಸಂಕ್ರಾಂತಿಯವರೆಗೆ ಲೆಕ್ಕಹಾಕುವ ಅಳತೆಯನ್ನು ಸೌರಮಾನವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯಿಂದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯವರೆಗೆ ಲೆಕ್ಕಿಸುವ ಅಳತೆಯನ್ನು ಚಂದ್ರಮಾನವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಎರಡೂ ಮಾನಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ದೇಶಭಾಗಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ಬೇರೆಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಬಹುದು. ವೇಧೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು ಮತ್ತು ವೇಧೆಯಿಲ್ಲದ ತಿಥಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದು - ಇವುಗಳು ಉಪಾಸಕನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಫಲಭೇದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಇರಬಹುದು. ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದು, ಅವು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿದ್ದರೆ, ಒಂದೇ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಆಚರಿಸಬಹುದಾಗಿರುವುದೂ ನ್ಯಾಯವೇ ಆಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಈ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ಕಲಹ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ರೋಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ವೈಮನಸ್ಯವೇನೂ ಉಂಟಾಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿ ನಿಯತವಾಗಿರುವ ದಿನದಲ್ಲಿ ತಾನು ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸಲಿ. ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಹಾಗೆಯೇ ತನಗೆ ನಿಯತವಾಗಿರುವ ದಿನ ಆ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ಗೌರವಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು, ಮತ್ತು ಅವನೊಡನೆ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಸಹಕರಿಸಬೇಕು. ಇಂತಹ ನಡವಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿವೇಕ ಮತ್ತು ಸೌಹಾರ್ದ ಎರಡೂ ಕೂಡಿಬರುತ್ತವೆಯೆಂದು ನಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ.

ಹೀಗೆ ಭಾರತೀಯರ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳ ಬಗೆಗೆ ತಪ್ಪುಕಲ್ಪನೆಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿರುವ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ

ಆಕ್ಷೇಪಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾಯಿತು. ವಿಶೇಷವಿಷಯಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನವಿಜ್ಞಾನತೃಪ್ತಾತ್ಮರಾದ ಮಹಾತ್ಮರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, “ತದ್ವಿದ್ವಿಪ್ಲವಣಿಪಾತೇನ ಪರಿಪುಶ್ತೇನ ಸೇವಯಾ” ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಬೋಧಿಸಿರುವಂತೆ ಉಚಿತವಾದ ನಮಸ್ಕಾರ, ಪ್ರಶ್ನೆ ಮತ್ತು ಸೇವೆಗಳ ಮೂಲಕ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಆ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಬುದ್ಧಿಯಮೇಲೆ ಧಾಳಿಮಾಡಿರುವ ಕೆಲವು ವಿಕಲ್ಪಗಳು ಶಮನಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಈ ವಿಚಾರದಿಂದ ಸಹಾಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಸಂತೋಷ.

ಹಬ್ಬ-ಹರಿದಿನಗಳು ಮನುಷ್ಯಜೀವನದ ಅತ್ಯಂತ ರಸಮಯವಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳು, ಅವುಗಳ ಅರಿವು ಆಚರಣೆ ಇಲ್ಲದ ಜೀವನಯಾತ್ರೆ ಓಯಿಸ್ಸುಗಳು ಇಲ್ಲದ ಮರುಭೂಮಿಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯಾಣದಂತೆ. “Human life without festivals is oppressively monotonous and torturous. It is a journey in a desert-land devoid of any oasis.” ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಅನುಭವದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ವಿಷಯ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜೀವನದ ಕಹಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮರೆತು, ಇಷ್ಟಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಕಲೆತು, ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಮೋದ-ಪ್ರಮೋದಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು, ಕೆಲವು ಹಬ್ಬಗಳನ್ನಾದರೂ ಆಚರಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರಪಂಚದ ಎಲ್ಲ ಜನಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಆರ್ಯಭಾರತ ಮಹರ್ಷಿಗಳ ಶಾಸ್ತ್ರ-ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿನಂದನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನೇಕ ವಿಶೇಷಾಂಶಗಳಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದೆವು. ಇನ್ನು ಅವರ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಈ ವಿವಿಧ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡುವಾಗ ಎಲ್ಲ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನಂತರ ಆ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನಮಾಡುವುದು ಸುಲಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಯಾವುದೇ ಪರ್ವವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿರಬೇಕು. ತ್ರಿಕರಣಗಳು (ಮನಸ್ಸು, ಮಾತು, ದೇಹಗಳು) ಶುದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಯಮ ಇರಬೇಕು. ಆತ್ಮಗುಣಸಂಪತ್ತು ಅಧಿಕವಾಗಿರಬೇಕು. ವ್ರತದ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಉಪವಾಸಮಾಡಬೇಕು ಅಥವಾ ಸಾತ್ವಿಕವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ತಿಥಿ, ವಾರ, ನಕ್ಷತ್ರ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಸಂಕಲ್ಪಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವ್ರತವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕು. ಧ್ಯಾನ, ಜಪ, ಹೋಮ, ಪೂಜೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಂದ ದೇವರನ್ನು ಆರಾಧಿಸಬೇಕು. ಹೋಮ ಮತ್ತು ಇತರ ಬಾಹ್ಯಪೂಜೆಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಾನಸಪೂಜೆಯನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಜಿಪುಣತನ, ಜಂಭ, ದರ್ಪಗಳಿಲ್ಲದೆ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ದಾನಮಾಡುವಾಗ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವ ಒಳ್ಳೆಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿತರಣೆಮಾಡಬೇಕು. ಆಯಾ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ದಾನಮಾಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಅವುಗಳನ್ನು ಸಾಧುಸಂತರು, ಕುಟುಂಬಿಗಳು, ದರಿದ್ರರು, ಅಂಗವಿಕಲರು ಮುಂತಾದ ಸತ್ಪಾತ್ರರಿಗೇ ದಾನಮಾಡಬೇಕು.

“ಕ್ಷಮಾ ಸತ್ಯಂ ದಯಾ ದಾನಂ ಶೌಚಮಿನ್ದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಃ |
 ದೇವಪೂಜಾಗ್ರಹವನಂ ಸಂತೋಷೋಽಸ್ತೇಯಮೇವ ಚ |
 ಸರ್ವವ್ರತೇಷ್ಟಯಂ ಧರ್ಮಃ ಸಾಮಾನ್ಯೋ ದಶಧಾ ಸ್ತುತಃ || (ಅಗ್ನಿ. ಪು. 175-10-11)

ಜಪೋ ಹೋಮಶ್ಚ ಸಾಮಾನಾವತಾನ್ತೇ ದಾನಮೇವ ಚ |
 ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಂ ತಥಾ ಶೌಚಂ ಸತ್ಯಮಾಮಿಷವರ್ಜನಮ್ || (ಅಗ್ನಿ. ಪು. 174-10)

ವ್ರತೇಷ್ಟೇತಾನಿ ಚತ್ವಾರಿ ವರಿಷ್ಠಾನೀತಿ ನಿಶ್ಚಯಃ | (ದೇವಲ)
 ಭೋಜನೇ ತು ಹವಿಷ್ಠಾನ್ಯಂ ಸಾಮಾನ್ಯತ ಉದಾಹೃತಮ್ || (ನಾರದೀಯ 110-48)

ಮುಂತಾದ ಮುನಿವಚನಗಳು ಇದನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳಿಲ್ಲದೆ ಮನಸೋ ಇಚ್ಛೆಮಾಡುವ ಹಬ್ಬಗಳು ಅಸುರರ ಅಥವಾ ಪಶುಗಳ ಹಬ್ಬವಾಗುತ್ತದೆ.

ಆಶೌಚ ಇರುವಾಗ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸಬಾರದು. ವ್ರತವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಮೈಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ವ್ರತವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬಾರದು. ಶುದ್ಧವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕು ಅಥವಾ ತನ್ನ ಪರವಾಗಿ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಇತರರು ವ್ರತವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಮುಗಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದ ವ್ರತವನ್ನು ಮಧ್ಯೆ ನಿಲ್ಲಿಸಬಾರದು. ಈ ಮಧ್ಯೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಹೋದರೂ ವ್ರತದ ಆಚರಣೆಯ ಪೂರ್ಣಫಲವು ಅವನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ.

“ಯೋ ಯದರ್ಥಂ ಚರೇದ್ಧರ್ಮಂ ಅಸಮಾಪ್ಯ ಮೃತೋ ಯದಿ |
 ಸ ತತ್ಪಣ್ಯಫಲಂ ಪ್ರೇತ್ಯ ಪಾಪೋತಿ ಮನುರಬ್ರವೀತ್ ||

ವ್ರತಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕಥೆಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಚಾರಿತ್ರಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅಥವಾ ಸಾಹಿತ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಟೀಕಿಸದೆ ಅವು ಹೇಳುವ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಬೆಲೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಅವು ಘೋಷಣೆಮಾಡುವ ಫಲಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತಿಮೀರಿದ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಉದ್ದೇಶ ವ್ರತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಷ್ಟೇ ಆಗಿದೆ. “ರೋಚನಾರ್ಥಾ ಫಲಶ್ರುತಿಃ” ಎಂಬ ವಿವೇಕದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಇಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳೊಡನೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ‘ವ್ರತ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಕೆಲವರು ವ್ರತಗಳೇ ಬೇರೆ, ಹಬ್ಬ ಅಥವಾ ಉತ್ಸವಗಳೇ ಬೇರೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ‘ನಾವು ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ದಿನ ಹಬ್ಬವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತೇವೆ, ವ್ರತವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ವ್ರತ ಎಂದರೆ ಉಪವಾಸ, ಮಡಿವಂತಿಕೆ ಮುಂತಾದ ನಿಯಮ. ಹಬ್ಬ ಎಂದರೆ ಗಡದ್ದಾಗಿ ಭಕ್ತ್ಯ-ಭೋಜ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಭುಂಜಿಸುವುದು ಎಂಬುದು ಅವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆದರೆ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ಶಿಸ್ತು, ನಿಯಮಪಾಲನೆ ಇರಬೇಕು. ದೇವರ ಪೂಜೆ ಮುಗಿಯುವವರೆಗಾದರೂ ನಿರಾಹಾರ ಅಥವಾ ಅಲ್ಪಾಹಾರದ ವಿಧಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಅವೂ ವ್ರತಗಳೇ. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧಿವಿನಾಯಕವ್ರತವನ್ನು ಗಣೇಶನ ಹಬ್ಬ ಎಂದೂ, ಅನಂತಪದ್ಮನಾಭನ ವ್ರತವನ್ನು ಅನಂತನ

ಹಬ್ಬ ಎಂದೂ ಕರೆಯುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಜಯಂತಿಯು ವ್ರತವೂ ಆಗುತ್ತದೆ, ಹಬ್ಬ (ಉತ್ಸವ)ವೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ವ್ರತ ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ (ಅಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಶಾಸನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿರುವ, ವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಯಾವನು ಅದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ) ನಿಯಮ ಎಂಬುದು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ಲಕ್ಷಣ. ಅದು ತಪಸ್ಸಿನ ರೂಪವಾಗಿದ್ದು ನಮ್ಮನ್ನು ಪಾವನಮಾಡುತ್ತದೆ. ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆಚರಣೆಮಾಡುವಾಗ ಕಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ಈ ಕಷ್ಟವೂ ಸಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. (“ಅಭ್ಯಾಸ ವೈರಾಗ್ಯಭ್ಯಾಂ ತನ್ನಿರೋಧಃ”-ಪಾತಂಜಲಯೋಗಸೂತ್ರ, “ಅಭ್ಯಾಸೇನ ತು ಕೌಂತೇಯ ವೈರಾಗ್ಯೇಣ ಚ ಗೃಹ್ಯತೇ”-ಗೀತೆ.) ಫಲವು ದೊರಕಿದಾಗ ಆ ಕಷ್ಟವೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹಾರವಾಗುತ್ತವೆ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಹೊಸತರದ ಉತ್ಸಾಹವೂ ಪರಮಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. (ಕ್ಲೇಶಃ ಫಲೇನ ಹಿ ಪುನರ್ನವತಾಂ ವಿಧತ್ತೇ”-ಕುಮಾರಸಂಭವ 5) “ಶಾಸ್ತ್ರೋದಿತೋ ಹಿ ನಿಯಮಃ ವ್ರತಂ ತಚ್ಚ ತಪೋ ಮತಂ” ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾಗಿರುವ ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳು ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ದೇವರಪೂಜೆ ಮಾಡಬೇಕು, ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು ಮುಂತಾದ ಕರ್ತವ್ಯನಿಯಮಗಳೂ, ಹಾಗೆಯೇ ಕೆಟ್ಟಯೋಚನೆಮಾಡಬಾರದು, ಕೆಟ್ಟಮಾತನ್ನು ಆಡಬಾರದು, ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸ ಮಾಡಬಾರದು, ಕಾರ್ಪಣ್ಯ ಇರಬಾರದು ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಜನೀಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ನಿಯಮಗಳೂ ಎಲ್ಲ ಹಬ್ಬಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ.

ಆದರೆ ಉಪವಾಸ, ಮಂತ್ರ, ತಂತ್ರ, ಕ್ರತು, ಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪ ಇವುಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೆ ‘ವ್ರತ’ ಅಥವಾ ವ್ರತದಹಬ್ಬ ಎಂದೂ, ಆ ನಿಯಮಗಳು ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲದೆ, ದೇವರಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಸಾದರೂಪವಾಗಿ ಭಕ್ಷ್ಯ, ಭೋಜ್ಯ, ಲೇಹ್ಯ, ಪಾನೀಯಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಬಹುದು ಎಂಬ ಅನುಮತಿ ಇರುವುದನ್ನು ಹಬ್ಬ ಎಂದು ಕರೆಯುವುದೂ ಪದ್ಧತಿ. ಒಂದೇ ದಿನವು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ವ್ರತ ಮತ್ತು ಕೆಲವರಿಗೆ ಕೇವಲ ಹಬ್ಬ ಆಗಬಹುದು. ಉದಾ: ಉಪಾಕರ್ಮ ಅಥವಾ ಜನಿವಾರದ ಹಬ್ಬ. ಅಂದು ವೇದಾರಂಭ, ಋಷಿಪೂಜೆ, ತರ್ಪಣಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಅದು ವ್ರತದ ದಿನ. ಅಂದು ಅವರಿಗೆ ಒಂದುಹೊತ್ತಾದರೂ ಉಪವಾಸದ ನಿಯಮವಿದೆ. ಅದೇ, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಅದು ಕೇವಲ ಹಬ್ಬ.

ವರ್ಗೀಕರಣ

ಈ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳನ್ನು ನಾನಾದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು

1) ಅವುಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಒದಗುವ ತಿಥಿ, ವಾರ, ನಕ್ಷತ್ರ ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ತಿಥಿವ್ರತ, ವಾರವ್ರತ, ನಕ್ಷತ್ರವ್ರತ, ದಿವಸವ್ರತ ಎಂದು ಮೊದಲಾಗಿ ವಿಭಾಗಮಾಡುವುದು. ಉದಾ:- - ಕಾರ್ತಿಕಪ್ರಥಮೆ, ಚೈತ್ರಪ್ರಥಮೆ, ಮಾರ್ಗಶಿರಪ್ರಥಮೆ ಇವು ಪ್ರಥಮಾತಿಥಿವ್ರತಗಳು, ಶ್ರವಣದ್ವಾದಶೀ, ಶಯನದ್ವಾದಶೀ, ಉತ್ಥಾನದ್ವಾದಶೀ ಇವು ದ್ವಾದಶೀತಿಥಿವ್ರತಗಳು. ಶ್ರಾವಣಶನಿವಾರ, ಕಾರ್ತಿಕಸೋಮವಾರ ಇವು ವಾರವ್ರತಗಳು. ಪುನರ್ವಸುವ್ರತ, ಧೇನುವ್ರತ ಇವು ನಕ್ಷತ್ರವ್ರತಗಳು. ಚಿತ್ರವಿಷು ಎಂಬ ಪದವು ಆ ಹಬ್ಬವು ಚೈತ್ರಮಾಸದ ವಿಷುವತ್ ಎಂಬ ಪುಣ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಆವಣಿ

ಅವಿಟ್ಟಂ (ಯಜುರ್ವೇದದ ಉಪಾಕರ್ಮ) ಎಂಬ ಪದವು ಆ ಹಬ್ಬವು ಶ್ರಾವಣಮಾಸದ ಶ್ರವಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಬರುತ್ತದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಸಂಕ್ರಾಂತಿ, ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ, ಪೂರ್ಣಿಮೆ ಮುಂತಾದ ಪರ್ವಗಳು ಕಾಲಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಎಲ್ಲರ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತವೆ.

2) ಆಯಾ ಹಬ್ಬಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪೂಜಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವತೆಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳ ವಿಭಾಗ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ-ಉತ್ಥಾನದ್ವಾದಶೀ, ಶ್ರಾವಣಶನಿವಾರ, ಏಕಾದಶೀ ಇವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೈಷ್ಣವವ್ರತಗಳು. ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿ, ಕಾರ್ತಿಕಸೋಮವಾರ ಇವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಶೈವವ್ರತಗಳು. ಮಂಗಳಗೌರೀ, ಸ್ವರ್ಣಗೌರೀ, ವರಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮುಂತಾದುವು ದೇವೀವ್ರತಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ಇವುಗಳನ್ನು ಆಯಾ ದೇವತೆಯ ಉಪಾಸನೆಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಸಾಧಕರಿಗೂ ಧ್ಯಾನಪೂಜಾದಿಗಳಿಗೆ ಅವು ಪ್ರಶಸ್ತದಿನಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

3) ಕಾಮ್ಯ, ನಿತ್ಯ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯಕಾಮೋಭಯವ್ರತಗಳು-ಸಂತಾನಸಪ್ತಮೀ, ಅವಿಧವಾನವಮೀ ಮುಂತಾದುವು ಕಾಮ್ಯ. ಏಕಾದಶೀ, ಅಮಾವಾಸ್ಯಾ ಇವು ನಿತ್ಯವ್ರತಗಳು. ಮಹಾಶಿವರಾತ್ರಿ, ನೃಸಿಂಹಜಯಂತೀ ಮುಂತಾದುವು ನಿತ್ಯ, ಕಾಮ್ಯ ಎರಡೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ನಿತ್ಯವ್ರತಗಳನ್ನೇ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಮನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ ಅವು ಕಾಮ್ಯ ಆಗುತ್ತವೆ.

4a) ಎಲ್ಲರೂ ಆಚರಿಸಬಹುದಾಗಿರುವ ಹಬ್ಬಗಳು - ಸತ್ಯನಾರಾಯಣವ್ರತ, ಶಿವರಾತ್ರಿ, ಕೃಷ್ಣಜಯಂತೀ.

b) ಕೆಲವು ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರವೇ ಕುಡಿಯಬೇಕು - ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಕೆಲವರೇ ಆಚರಿಸಲು ನಿಯತವಾಗಿರುವ ಹಬ್ಬಗಳು. ಉಪಾಕರ್ಮ, ವೇದವ್ರತ, ಇಂತಹವು.

5a) ಏಕದೈನಿಕ ವ್ರತ-(ಒಂದು ದಿನದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ಹಬ್ಬಗಳು) ಯುಗಾದಿ, ಸಂಕ್ರಾಂತಿ.

b) ಅನೇಕ ದೈನಿಕ ವ್ರತ-(ಬಹುದಿನಗಳ ಪರ್ಯಂತ ಆಚರಿಸುವ ಹಬ್ಬಗಳು) ನವರಾತ್ರಪಾರಾಯಣ ಸಪ್ತಾಹವ್ರತ.

6) ವ್ರತಗಳನ್ನು ಮಾನಸಿಕ, ವಾಚಿಕ, ಕಾಯಿಕ ಎಂದು ವಿಭಾಗಮಾಡುವುದೂ ಉಂಟು.

7) ಜನ್ಮದಿನೋತ್ಸವರೂಪವಾದ ಹಬ್ಬಗಳು-

a) ಭಗವದವತಾರದಿನಗಳು- ಉದಾ: ರಾಮನವಮೀ, ಕೃಷ್ಣಾಷ್ಟಮೀ, ಇವು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಉಪಾಸನೆಮಾಡುವ ಎಲ್ಲ ಸಾಧಕರ ಮೇಲೂ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತವೆ. ಆಚಾರ್ಯರು ಅವತಾರಪುರುಷರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ಜಯಂತಿಗೂ ಇದೇ ನಿಯಮವು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ.

b) ಇತರ ಮಹಾಪುರುಷರ ಜನ್ಮದಿನೋತ್ಸವಗಳು - ಇವು ಆಯಾ ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯುಳ್ಳವರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಅವತಾರಪುರುಷರೂ ಇತರ ಮಹಾಪುರುಷರೂ ಜೀವನ್ತರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ಜನ್ಮದಿನವನ್ನು 'ವರ್ಧಂತಿ' ಎಂದೂ, ಪರಂಧಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದರೆ 'ಜಯಂತಿ' ಎಂದೂ ಕರೆಯುವುದು ವಾಡಿಕೆ.

೮) ಇತರ ಎಲ್ಲರ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಬ್ಬಗಳು - ಇವು ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶುಭದಿನಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ವರ್ಧಂತಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಆವಶ್ಯಕವಾದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವಿಶೇಷವಾದ ಹಬ್ಬಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಬಹುದು. ತಿಂಗಳುಗಳ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾ ಅವುಗಳ ಇತರ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಪರ್ವಗಳ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಕಮಾಡುತ್ತೇವೆ. (ಪ್ರತಗಳನ್ನು ಮಾನಸಿಕ, ವಾಚಿಕ, ಕಾಯಿಕ ಎಂದು ವಿಭಾಗ ಮಾಡುವುದುಂಟು.)

* * * * *